

בזירה הפליטית

צבי קלין

מלחמת ים הכנפורים: הפתעה או מלכודת *

מתוך דברותם הדוקטורינית ב"קונ-צפציה" וכוכנותם לתרץ את היררכות האויב בקי החזות, שהיתה ללא תק-דים בגודל כוחותיה ובכיוונה כלפי ה-חויזות".¹

הסביר זה אינו מספק ואינו ההסבר היחיד האפשרי. הוא אינו מספק מכיוון שאין בו כדי להסביר את כל העובדות הידועות שאינן שנויות בחלוקת, על פרוץ המלחמה.

עובדת אחת לפחות שאלגה ניתנת להסביר מתקבל על הדעת ע"י תאורה של מצב העניינים שקדם למלחמה היא, כי על פ"ד דו"ח ועדת אגרנט, בשבת (6.10.73) בשעה 4.30 בבור רודיע ראש אמ"ן "על פתיחת מלחמה על ידי האויב בשעה 18.00 בערב שבתי החזיות".² ומאותו רגע הייתה היררכות ה-חויזות.³ ונראה רגעים לאחר מכן בפיקוד העליון של צה"ל וב-הנוגה המדינית "שמלחמה כוללת עוז מדת להתחיל".⁴ למורת זאת, ולמרות ש衲בלה ידיעה אשר "העלתה לכל הדעות פתיחת מלחמה כוללת על ידי האויב באותו יום במעט לדרגה של ודרות"⁵ לא הסכים שר הבטחון לא-המלצת הרמטכ"ל על גישת מערך ה-AMILAIM כollow".⁶

עובדת זו איננה מתיישבת עם הגירסה הטוענת שכולם הפתעה. אם החלטה בדבר איגיוס המילואים נובעת מכך

מבוא
מלחמת אוקטובר 1973, המכונה "מלחמת ים הכנפורים" בישראל ו- "מלחמת רמאדן" במצרים, פרצה לכ-אורות, באופן ברור למדי לגבי המגעים של הצדדים המעורבים בדבר. מצרים וסוריה פתחו במלחמה על-מנת לשנות את הסטוס קוו שנוצר לאחר מלחמת ששת הימים ביוני 1967 והשפיע על המעצמות, ובמיוחד על ארה"ב, להפעיל את השפעתן ואת חצן על ישראל.

שני הצדדים מסכימים שהמלחמה פרצה במפתיע וישראל הייתה הצד שי הופתע.

כפי שהזכיר היה בידי ישראל ביום שקדמו למלחמה, "כל המידע" על הי-ערוכות הכוחות הערביים. הערכת מייד זה על מהלכי הערבים וכוננותיהם לפתח במלחמה הותה נושא לחקירה מקיפה של ועדת אגרנט אשר הגישה את מסקנותיה בשאלת זו בראשית אפריל 1974. דו"ח ועדת אגרנט נותר מידע על המהלים והמניעים הגלויים והנראים לעין של הצעדים שננקטו ערב המלחמה. הוא מסביר את הפתעה בכך כי למורות ש"בימים שקדמו ל-מלחמת ים הכנפורים, היו בידי אמ"ן (מחקר) ידיעות מתריעות למכביר ... אמ"ן מחקר וראש אמ"ן לא העירכו נבונה את התרעה שבידיעות הלגן,

אגונט ש"חקרה את שר הבטחון וגם את ראש הממשלה שמא הושפעו מה לטותיהם בעניין גיוס המילואים מן ה- עובדה שבסוף אותו הודש היו צריכות להתקיים הבחירות לכנסת". "שניהם הצביעו נמרצות בהן זדקם" וועדת אגונט מצינית כי "היאאמינה שלא על דעתם לשים שיקולים מפלגתיים מעלה לחובתם הממלכתית בעניין הינוי זה".⁶

עליה לדוחות גם גירסה זו, שכן כפי שזווין לעיל, אין בה כדי להסביר חלוקמן העובדות במקול, אם כי אין לייחס להכחשות כשלעצמה משקל מכירע.

יתר ההסברים האפשריים שניתן להע' לותם על הדעת (כגון סיבות דתיות, ימי מועדים וכד') הם פחותי ערך ומשקלנו ניתן לבטל אותם.

כוונתי במאמר זה לנוכח גירסה אמי' שritten אשר תבתר את פשרן של ה- המלחמות אשר קדמו למלחמת ים הים הדרומיים. כמובן, שהחומר החסוי וועלם מעיני הכותב ורוחוק הוא משלוט בכל העובדות הקשורות לתקופה זו. יחד עם זאת, נראה לי שהמיסמכים הגלויים, כפי שיצוטו בגוף המאמר, נתונים לא-אשר את הגירסה אותה אני מבקש לכונתה "גירסת המלכודת", אולי יותר מאשר כל גירסה אחרת.

רධיפה להקרנת המלחמה בעבר

גב בעבר היו תקופות שבתן סבר חלק מקובעי המדיניות הישראלית, כי צפיה בעתיד הלא רחוק התמודדות צבאית עם העربים ביומה ערבית. ב- נסיבות אלה היו שבסרו כי "עדיפה התנוגשות מוקדמת יותר ולפיכך רצוי שהערבים יפתחו בה בקרוב".⁷ האישיות שתמכה באופן עקבי בגישה

שקיים סבירות גמוכה למלחמה הרי ההתנגדות הצפוייה במקרה של וודאות של מלחמה כוללת היא גיוס מרבי וככלל של כל הכוחות האפשריים.

על כן, הבעייה הראשונה היא לצייר תמונה מושלמת יותר על התרחשויות, ולמצוא את הגירסה המסוגלת להסביר את כל העובדות הידועות. אם מניחים כי הגירסה המקובלת מכילה תאוריות "שאים בגדיר עובדה" מכיוון שאין מנוס מלמצוא הסבר אחר המסוגל להסביר מכלול זה.

תאוריות אפשריות

הסבר אפשרי אחר לצעדים שננקטו עבר המלחמה ע"י שר הבטחון, הוא כי משיקולים גלויים או לטנטיטים על פי תפיסה בטחונית-פוליטיית מסוימת, היה אديיש לאפשרות של פריצת מלחמה או היה לו עניין במלחמה. כן היה לו עניין בכך שהמלחמה, אם תפרוץ, תת-חיל באופן ברור ובהיר ע"י הצד השני, אי לכך מתחד הערכה המקובלת של יחס הכוחות לפני המלחמה, של על-יונות ישראלית מכרעת, לא ננקטו ע"י דימ' העשיים להרטיע את המצריים ו- הסורים מלפתחה בה.

הסבר אפשרי נוסף הוא כי לא גויסו מילואים בהיקף גדול או מלא, כתוצאתה מקירבת יום הבחירות או משיקולי מדיניות פנים. יתכן ששיקולים אלה שיתקו תפקיד ביום שקדמו למלחמה בצורת לטנטיטה. אולם גם הסבר זה אינו יכול להגיד את כל העובדות כמו עמדת דין נגד גיוס מילואים גם לאחר שנתקבלה ידיעה ודאית על המלחמה.

מציון כאן שאלה זו של השפעת קירבת הבחירה הוועדה גם ע"י ועדת

ספטמבר נפגש קיסינגר עם שרי החוץ הערבים באום והוסכם כי "באחד מימי נובמבר — אחרי הבחירות בישראל — יפגשו הצדדים כדי לדון בהלים".

אפשרותם ווועלה גם בשיחות בין קיטינג'ר ואבָא אבָא. אבָא אכן בעצמו

אישר עובדה זו פעמים מספר.¹¹

ניתן לשער, כי על פי תפיסה מסוימת, הבסת הצבאות הערביים, ומצבבו מול ישראל, שב לא יעמוד כה צבאי רציני, היה יוצר תנאים גוחים לモ"מ על הסדר החלקי או היה דוחה את המו"מ לזמן בלתי מוגדר מראש, ומיציב את הסטטוס-quo הנוכחיים.

תפיסתו המדיניות המוצחרות של מ. דיין היו כי שלום עם העربים אפשרי רק על בסיס חזקה לגבות החזקת השטחים ביוני 1967 וכי עדיפות החזקת השטחים על פני הסדר כזה.¹²

דוחית או הכשלת המו"מ על כן, לפי השקפה זו, גרاتها כמטרה התואמת את האינטרסים המדיניים-צבאיים של ישראלי ליאצוב הסטטוס קוו לזמן ניכר, דבר שיאפשר יצירת עבדות התחנה-תיוות נספחת בשטח. מסמך גלילי שזכה לפירוט רב היה ניבו התפיסה האמורה, עם פשרות מסוימות במישור התקציבי ובקבאב הביצוע.

נתיחס לקובדה השנייה. לא היו ספק קות ערב המלחמה, לגבי יחסם הכוחות וככלתו של צה"ל לניצח במלחמה מול כל צבאות הערביים. קונצפציה זו התי-בססה על עליונותו המוחלטת של חיל האויר הישראלי שהוכחה פעם נוספת, בקרבת האויר עם הסורים ב-13 בספטמבר שהסתים בהפלת 13 המיגים.

ההנחה המקובלת הייתה שהכוח של הגבאים הטייר וחיל האויר בכלל זה דיבט לעזרם גם צליה רבתיה של האויב עד להתגניות מערך המילואים"¹³.

זו הייתה משה דין אשר מל'א תפקידו של שר הבטחון ערב מלחמת יום הכיפורים.

ש. בטבת מונחה תפיסה זו של דין בעבר, בשנים 6—1954. "לאחר עיסקתו הנשק הצבאי — הוא כותב — דחף דיין יותר מבני-גוריון להחריף את סכ"ס כי הגבול באמצעות פועלות תגמול מוחצות יותר ויתר — כדי שיובילו למלחמה אשר נצחון ישראל בה — במחירות אבידות לא רבות — לא היה מוטל לידי בשום ספק".⁸

משיקולים של מדיניות חז' ומתחש לאבידות גדולות היסס בני-גוריון אם לקדם את המלחמה, אך "את דין טרד חSSH אחר — שמא תחמיץ ישראל זו" דמנות".⁹

אולם לא רק ש. בטבת מיחס זאת לדין, גם דיין עצמו כותב ביוםנו מ-7.9.56 "אסור שניקלע לנצח בו ניאלץ להחמיר הדוגמניות מדיניות נוחות ל-הכוחות במצרים".¹⁰

הנסיבות והתנאים שהיבטים להתקיים לפני השקפותיו של מ. דיין לוירוז פרוץ מלחמה, על פי הדוגמאות, הם:

- (1) עליונות צבאית ישראלית.
- (2) הערכתו כי המלחמה המיידית תמי-בע סכנות מדיניות וצבאיות המו-רות יותר בעמידה הרגאה לעין.
- (3) מתן עדיפות לנצח או יצירת גורי-שייביא את העربים לפתח במל-חמה.

באוקטובר 1973ตาม המצב את ה-תנאים המתוארים שנוסחו לעיל. הנסי-בות הדיפלומטיות שהיו ידועות באותה זמן הן כי בחודש נובמבר, לאחר ה-בahirות בישראל, צפוי גסיון אמריקאי ליום שהוחות בין ישראל לארצאות ה-ערביות שבמסגרתן תידרש ישראל לו-תר על שטחים מוחזקים בידה. בראשית

אמ"ן העריך או "בניגוד לעמדת מ-
דיין" כי "הסבירות לפרש המלחמה היא
גמוכה".

דו"ח אגרנט מסיק מכך שר הבטחון
הושפע מהצלחתו הערכותית של אמ"ן
להתריע על מלחמה במאיהיוגן, אך למעשה
רות הערכת אמ"ן מודיען דין ל"גני-
טלמנים" היישובים בישיבת המתכ"ל
"כפי יש להbias בחשבון חדש מלחמה
בחצי השני של קיץ זה".¹⁵

ניתן להסביר לפחות עוד שתי סקנות
סבירות בקשר לתרגיל הגיסוס ותרומנו
הצבאות המצרי והטורקי באפריל-מאי
1973:

א. יש להשאיר את בלימת ההתקפה
האפשרית בידי הצבא הסדי, אתי-
רת יכולם המצרי והטורקי לח-
זור אין ספור פעמים על אותו
תרגיל.

ב. התגנחת, כי בעת גיוס המילואים,
המלחמות לא פרוץ. המשקנה הס-
מייה מכך יכללה להיות בראשית
אוקטובר כ"א אם מגיסטים את המי-
לאים — המצריים ידחו את ה-
מלחמות¹⁶, ואו תימצא ישראל במי-
צב של "ימי המלחמה" בדומה לערב
מלחמות ששת הימים, כלומר, שני
כוהה ערוכים זה מול זה. מצב
מתיחות ביןלאומית המהווה רקע
noch להתרעות מדינית של המעצ-
מות הגדלות בסכסוך המוקמי על
רקע של "תיקו צבאי", אם כי
תיקו בלתי מוכרע. היה ברור שי-
רצו למנע מצב זה העשויה להמשך
תקופה ממושכת משיקולי מדיניות
חו. (אם כי בנסיבות זו גם שיקול
מדיניות פנימית כ"ערב בחירות" יכול
לתרום לגיבוש העמדה בכונן זה).
העתונות הצרפתית ידעה לספר כי

השकפה זו של עליונות ישראלית hei-
תה מקובלת גם על האמריקאים וגם
על העربים לפני המלחמה.

ב"7.10 דיווח "מעריב" כי "וושינגטון
בטוחה שישראל תחדוף את ההתקפה
ושהמלחמותו יונישר וסויומיים". כתבו
של אותו עתון מדווח מלונדון כי הhei-
ערכה שם היא " לישראל עדיפות גדרה
לה". מ. זיאת, שר החוץ המצרי באחת
תקופת הכהיר בוושינגטון, כי "אינו
מאמין שמצרים תנצח"¹⁷. דו"ח המכון
לلمודים אסטרטגיים בלונדון מסיק כי
פינוי היועצים הרוסיים את המשקנה כי
גם מוסקבה הייתה משוכנעת שאם יפרצו
מעשי איבה, יוכו הישראלים בנצחון
מהדר".¹⁸

הנקודה השלישית שהווכרה היא מתן
גירוי מספיק שיביא את העربים ל-
פתחה במלחמות. הפלת 13 המיג'ט ה-
סוריים 20 יום לפני פרוץ המלחמה
הזמנינה תגובה ערבית. (כפי שהפלת
6 המיג'ט לפניו מלחמת ששת הימים
ספחה גירוי להחרפת המצב). הדוק-
טרינה הצבאית הישראלית המוצהרת
אשר באה לידי ביטוי בהצהרותיהם של
הרמטכ"ל ושר הבטחון ערבי המלחמה
היתה כי לא העARBים יקבעו את ההחלטה
המלחמות וכי ישראל תגיב בכל עצמתה,
הצהרות אלה לא השאירו לצד ערבי
את האופציה של תגובה מוגבלת ללא
הסתכנות יתרה בכך בישראל תגרום
לאסקלזיה טוטאלית.

אולם הגירוי העיקרי "דה פקטו"
היה "מטען הזרunganות" לעARBים לפתוח
במלחמות. בהקשר זה עליינו לנתח את
הנסיוון שנוצר ב"גיוס מילואים בהיקף
נרחב" באפריל-מאי 1973. בחודשים
אלה היו ריכוזים גדולים של צבאות
בקווי הפקת האש. צה"ל, ערך גיוס
מילואים גדול שעלה כ-50 מיליון ל"י.

לקופת המתה ממושכת בדומה לערב
מלחמות שת הימאים.

האופציה של מלחמת מגע היה ח-
סומה בפני ישראל שכן הטיעון הי-
שראלי שרווח במשך 6 השנים מאו
1967 כלפי האמריקאים לשם הצדקת
הצורך לאגלוות הבתוון היה כי גבולות
המבדחים עמוקים איסטרטגי מונעים את
הצורך במלחמה מוגעת מצד ישראל, כל
פעם ש"הערבים מאיימים בהתקפה"¹⁹.
כלומר, מכיה מקדימה או מלחמת מגע
באוקטובר היו מחלישות במידה ניכרת
את התקוף של כל טיעון ישראלי ל-
החזקת השטחים. על כן, בתנאי שהונה
ראש, כי ישראל תנצח במלחמה אף-
אם ערבים יפתחו בה, הקדמת המיל-
חמה נראהה כרצויה לכובן הפליטי
שהשכיב כי החזקת השטחים אפשרית
ורציוית יותר לישראל על כל הסדר
שלום בו ישראל תחויב להזיר שט-
חים אלה.

גם המטרת הערבית במלחמה נקבעה
על בסיס הערכה זו של יחסיה הכוחות.
מטרתם בשלב זה לא הייתה כנראה
השגת נצחון מלא על ישראל אלא תפ-
ישת הרמה והולקים בסיני לשם השגת
עמדות מיקוח לקרבת המערכת המדי-
נית-דיפלומטית.

ב-21 בספטמבר נכתב ביוםון הל-
בגוני "אנהאר" כי אahir הודיעה ש-
"מבצע צבאי גדול, אך מוגבל בזמן"
יפתח כנראה כדי להניע את אריה"ב
לשכנוע את ישראל לנוקוט במידה גמישה
יותר"²⁰.

בראיון בלעדי ל"ניו יורק" באפריל 73
אמר סדאת בין השאר: "הכל נודמו
בפרש המשבר המזרחי התיכון... ה-
גיעה השעה לוזוע. הדיפלומטיה תי-
ישך לפני המערכת בעיזומה ולאח-
ריה..."²¹. ככלומר, הוא ראה את המ-

עולם רוחו שמוות שהרושים וה-
אמריקאים תיאמו ביניהם את המלחמה
הזאת. מайдך ב-25 בספטמבר 1973
שוחח קיסינג'ר עם שר החוץ הער-
ביום, כולל שר הלבנון, ובין מנה
למנה בסעודת אמר: "עליכם לעשות
משהו כדי לעזור לי להפシリ את ה-
קפאן ולרכך את עמדת הנוקשה של
ישראלים". העربים פירשו זאת כצוו
קיסינג'ר, "פתחו במלחמה כדי שאוכל
להשכין שלום"²².

ק. ס. קארול מ"nobel אוברברטורי",
מזכיר לעומת ואת התבטאותיו
של קיסינג'ר על כוונתו "לסלק את ה-
רוסים מהאזור", ומשפטים כגן "ישוב
הבעיה הישראלית-ערבית בעודה לוה-
שת" או "יעצוב מחדש של תפקידה של
ישראל באיזור זה".

הליך רוחות אלה בממשל אריה"ב
הייו ידועים בחוגים המדיניים בישראל.
רבים הדברים פורסמו בין השיטין בע-
תונות האמריקאית. כאשר מונה קי"
סינגר לשר החוץ האמריקני, אמנם
לא נראה שהוא ייוזם מלחמה קטנה
בחודש אוקטובר כדי "לחם מחדש
את הבעיה", אך חוו את ממץיו "לח-
דש את הקשרים, שבין אריה"ב לבין
העולם הערבי וללמוד לך לניצים בתל-
אביב"²³.

כאשר האופציות למלחמה נגע לא
נראו ע"י מ. דין כפתוחות בפני ישראל
הוא עשוי לסמוך על כך "שהערבים
שוב פעם יצילו את המכב"²⁴. אם תניה
לחם הזרמנות לכך. וזאת על יסוד ה-
הערכה המקובלת על הפער בין צבאות
ישראל וערב, שידועה חוגי הצבא אף
העמיק מאו 1967. על כן, ניתן לקבל
הסיכון שהקדמת מלחמה נראתה לו
כפחות מאשר מושם לא כל ההגנה
של עליונות צבאית זו, או הערכות

בקונצפסיה". באמ"ז שלטה הקונצפסיה שהוגדרה ע"י דוח וועדת ארגנטן כי "דפוסי מחשבה שנקבעו במחקר של אמ"ז... שבונוקשותה המיתה את הפתיחות הדרושה".²⁵

אם ההערכתה המודיענית הייתה תה-ערכה הלאומית היחידה שהובאה בצוורה מתחומצת ונקיה לדיינית "הרמטכ"ל", שר הבטחון, ראש המשלה והממשלה שלחה",²⁶ כל קונצפסיה פוליטית צבאית מן הדין שתווער לדרג המדייני כקוני-צפציה מקצועית של המודיעין. דבר זה ניתן להשגה רק באמצעות מניפולציה של המודיעין הצבאי, שיראה את המטרה חמוריית של הממונה על הגוף כזהה למטרה המקצועית של הגוף עצמו.

הkonצפסיה המודיענית הייתה מוקה-בלת על מ. דין, עלvr ייעדו התבטי-אויתויו בראיונות עתונאים ובחויגם סגורים, ערבי המלחמה, והשאלה האם דין היקנה את הקונצפסיה לראש אמ"ז או להיפך היא פחתה ממשמעותית.

מ. דין אמר במסמך סגורה כי "ההנחה הייתה איפוא 60 אחוז שהן לא יפתחו במלחמה ו-40 אחוז שהן כן יעשו".²⁷ זה סיכו גدول והסתברות גבורה. סיכו מהחייב להתכוון גם לא-שרות הגרועה יותר. על כן לא נגרם אי-ידגיאס רק על ידי "הפתעה", אלא מתוך שיקול פוליטי סמי של קבלת הסיכון שבאפשרות פתיחה מלחמה ע"י הצד שכגד, כדייפה על כל האלטר-

נטיבות האחרות.
בפומבי הרשים המוצמצם שהתקנס ביום רביעי 3.10.73 בתל-אביב, תיאר דין את התפתחות המצב בשתי הזרות בין היתר הוא אמר כי "בחוזמת הדרום ניצב בפני האובי מכשול טבע: תעלת סואץ מן התעלת לכון ישראל משטרע מדבר גדול. אין ישובים, לכון

אלץ הצבאי כמושלב במאיצים המדיניים ובחילק מהם.

כתב "פיגרו" בدمשך דוח לעתונו כי הסורים והמצרים היו משוכנעים שה-אמריקנים מעוניינים בסיבוב חדש. נימוקיהם היו פשוטים: מנהיגי ישראל וערב לא יכולו להיחלץ מן הקפאון שנוצר במזרח התיכון. כדי להזיז דבריהם בכיוון להסדר על שלום, צריך לטלטל את הסירה. הסורים משוכנעים היו כי זה הדבר שנייה להבהיר להם קיסינג'ר בשעת הארוחה שנערכה בוושינגטון לשגריר ערבי, ימים אחדים אחרי שמונה לשור החוץ".²⁸

"האוברבר" הלונדוני כתב ב-10.1.14. כי אין זה סביר להניח שהערבים השבו שיוכלו להכריע את ישראל בכח הנשק. סביר יותר כי מטרתם הייתה להזכיר לעצם חלק מן השטחיםכבושים, באמונה שזו יאלץ את המעצמות הא-دولות להתערב ולכפות על ישראל לנחל מומ"ם בתנאים נוחים יותר לעربים.²⁹ ככלומר, ממשות ערבי וגם מנהיגים מסוימים בישראל נערכו למלחמה אף-שרית לשם השגת יתרונות צבאיים לקראת המ"ם המדייני שעמד להתרחש, כאשר המעצמות כל אחת מנימוקית היא, לא ניסו למנוע תהליך זה ויתכנ שאר עודדו אותו.

אידגיות מילואים

העובדת, שבידי צה"ל היו ידיעות מהימנות על הערכות צבאות ערבי אינה שנויה בחלוקת: "הטעות הייתה בה-ערכת הידיעות המודיעיניות ולא בהעדר ידיעות מודיעיקות ואמינות", — קובע למשל, ח. ברלב.³⁰ מאידך אין ויכוח עלvr שהערכתה המודיענית המוט-עית נבעה מtower "דבוקות דוקטרינרית

סתומה כאשר אמר כי "אינו יודע מה הוא מהחששות הלאירופות שלנו"³⁴. ש. נקדימון המביא את הדברים מצין כי לא ברור למה התקשנו מ. דין.

מגמותיו של מ. דין והקונצפסיה שלו מתבררות גם מהפעתו בפני ועדת העורכים בבית סוקולוב בת"א. שם הוא אמר:

"ענין משך הזמן חל גם על ציוד ווגם על כוחה של המדינה להוכיח מלאים תקופה ארוכה. בין הלחחים שאסורה שלמדו ע"י הדורות הבאים, הוא שבכל פעם שהיה צל של מלחתה, ייגישו את כל רכבות אנשי המילואים, על כל הציוד והם יישבו וייחכו שהערביים יפתחו באש. קודם כל: "הם לא היה שפראת דוחה את הפוגה באש"³⁵. "היפותיות המלכודת" יכולה לספק הסבר סביר ומתקובל על הדעת לחוסר יוזמה מצד שר הבטחון וכינוסה המידי של ישיבת ממשלה נוכח ריכוח הכוחות העצומים בגבולה. סביר להניח³⁶ שגם הממשלה הייתה מתכנסת בהרכבת מלא, הייתה מחלוקת על גישת מילואים על פי העבדות שציוירו "בהתייעצות הצבאית-מדינית" כלשון ועדת אגרנט. במעטדים לא פומביים אישר מ. דין גם את השקפותו האומרת שאם הידיעה הזרואית הייתה מתקבלת 4 ימים לפני פרוץ המלחמה הרי גם אז "לא היינו מגייטים מילואים קודם"³⁷. הוא מסביר זאת בשיקולים מדיניים ב"דעת העולם", ומואחר יותר בסיכון אפשרי של הרכבת האוירית. בכל מקרה העבדות ברורות. השאלה היא של כוונות ומנייעים. המנייעים יכולים להיות שונים אצל אישים שונים בין מצרים לבין سوريا במקרה של פריצת מלחמה"³⁸.

אם תפוץ מלחמה — אין בכך כדי להדיאג. "אם תהיה שם מלחמה, או תהייה" — הפטיר השר²⁸.

על-ידי אמרת אגב זו מSIGINT. דין לעצמו גיבוי מצד גב' מאיר שהייתה "אורחות" לא רודה למלאו משמעותם של דברי דין²⁹. מ. דין כמינהגו גם בעבר, "משתף" את ראה"מ בשיקוליו "חשבתי" — אמר מ. דין — שאט הדבר זהה בצהורה יותר מפורט צרך להביא לפניו ובפני החברים שתמצאי לנו" כו". אולם מ. דין אינו מבקש קבלת החלטה והוא גם אינו דרש כניסה של מיליאת הממשלה.

תמונת הקרב היהת די ברורה למ. דין כבר ביום זה. הוא גילתה כי הסורים ריכזו את מערכ הטילים הנגד-מטוסים בחלק הדרומי של הקו שליהם. המשמעות הטעית יהידה היא יכולתם לפעול ברמת הגולן תחת מטריית הטילים. רמת הגולן מכוסה על ידי טילים יותר מאשר دمشق.

"זה אינו דבר נורמלי הgenty"³⁰, אמר. ועוד: "אם המצריים יעברו מחר את הסואץ במקה אחת יתקדמו בין 10 ל-40 ק"מ ויקדמו טילים נגד מטוסים ולא יסתפקו בכך ויבצעו קפיצה שנייה — הם ימצאו את עצם במצב מאד לא נוח אחרי הצעד הראשוני"³¹. אם הם עוברים את הסואץ הם חשופים וחושפים את עצם" ³¹, אמר דין באוטה התייעצות מ. דין אמר עוד באוטה התייעצות כי "הוא מניח שמחר — קלשונו — לא תחיל פלישה"³². הוא מוסר לפיך אינפורמציה, אך גם יוצר את הרושם כי יש עוד זמן, ובכך מאיר משתכנע מ"הנחתות של מ. דין לגבי ההבדלים בין מצרים לבין سوريا במקרה של פריצת מלחמה"³³.

מ. דין מסר בפגישה זו עוד הערה

רים של צה"ל גילו כי בסמוד לתחעלת סואץ וכן ברמת הגולן רוכזו כוחות צבאים גדולים במרחב של מתקפה. ממצאי הסירות אימטו את הידיעות. כוחותינו נערכו כנדרש כנגד הסכנה.³⁸

בדברי ג. מאיר נכלל גם "כי בעודם הבנו לדייעת גורמים מדיניים ידיעותיהם את הידיעות הבודקות על התוכנית לפתחה במקפה נגד יש-ראאל".³⁹

למרות דבריו ג. מאיר כוללים מספר "איידוקים", כפי שמתברר בדיעה, היא אינה מדברת על "הפתעה" ואני גונתה לקבל הצהרתה זו כתקיפה. מ. דין שהופיע אף הוא באותו ערב בשידור טלוויזיה מודיע כי "הינו מוכנים לפתיחת מלחמה על-ידי הצד השני" וכי "לאחר תקופת מעבר קצרה נגיעה במלוא כוחותנו לשם". הוא אמר בין היתר כי "גם בסיני נוכל להוכיח אותם שוק על ירכך".

בדברו על האבדות אמר כי "בתעלת היו לנו אבדות גם בנפש וגם בעמ" דות", אולם "באופן יחסית פחות או יותר כפי שישערנו שהיה ביום הראשון של הקרבן, אשר יגמר בנצחונו תוך כדי הימים הקרובים".⁴¹ האלמנט של הפתעה נעדר גם בדברי מ. דין ביום זה. גם הרמטכ"ל במסיבת עתונאים ב-10.8.1948, ערבות התקפת הנגד שלא הצלחתה, מדבר על כך "שהינו בכוונות מלחמה", צה"ל היה מוכן וערוך — אמר — בכוחות הסדריים קיבל את פתיחת האש לא בהפתעה ועשה את מה שניתן היה לעשות".⁴²

רק לאחר ימים מספר (כפי שתארה חנה זמר ב"דבר") "כאשר התבර שקיים מידה של תיסכול מכך שהענינים אינם מתנהלים כפי שהתי-רגלנו",⁴³ ורק לאחר המלחמה, כאשר

ולגביו המניות של דין ניתן ללמוד הרבה מהתנהגו במרקם קודמיםUPI פיהם התיאורים שעוז נועד נועד עליהם. כאן כדי להזכיר את תאورو של דין ביוםנו של מ. שרת המתארו כ"איש מידון", איש שלא נמנע מלהטעות את הממש' שלו גם כאשר שירות רק בתור רמטכ"ל. האם יש במסירת אינטלקטואלית חיליקת מסוגנת בראשנות שאינה מעמידה את כל האלטרנטיבות, בפומבי בלתי מוסמך, ללא פרוטוקול ובחרכוב מקרי, כדי הטעה — זו שאלה של שיפוט. ניתן לקבל גם את ההחלטה כי דין שיתף את הנוכחים בשיקולייו. יוצא מכך שאין גישת המילואים לא נגרמת ע"י "הפתעה" מכוכנות העربים, אלא ע"י שיקולים אחרים שהעיקרי בהם בלשון דוד ועדת אגרנט "בטחון מופר" ביכולת צה"ל להזוויג בכל הנזירות התקפה כוללת של האויב בשתי החותמות בכוחות הסדריים בלבד".⁴⁴

"ההפתעה" — גורסה מואחרת

גירושת הפתעה נולדה רק באיחוד מה כאשר התברר לדרג המדייני כי אין להצדיק את הנעשה, בימים הראשונים של המלחמה, על פי שום הסבר גלי אחר, שהציבור הישראלי יהיה מוכן לקבלן.

בערב לאחר פרוץ המלחמה הופיעה ראש הממשלה ג. מאיר בשידור לאומה ברדיות ובטלוויזיה. היא אומר בין היתר: "אויבינו קיוו להפתיע ... תוקפינו חשי" בו שביום היפורים לא נהיית ערוכים להшиб מללחמה שערת. אנו לא הופתענו".⁴⁵

"מוח ימים אחדים נודע לשירותי המודיעין של ישראל כי צבאות מצרים וסוריה נערכים להתקפה משולבת. סיור

דעת זו מתקבלת אישור מקורות שונים. למשל זאב שיף הכתב הצבאי של "הארץ" כותב כי "הטעות הגדולה שאינה קשורה רק בימים הספריים שי לפני המלחמה, החפתחה מראש תקופה ארוכה מאוד... ווהי הטעות בהערכת יחסיה הכוחות"⁴⁶. הוא מוסיף כי "טעות זו הוללה להחתפות בתקופה שאחרי מלחמת ששת הימים או לפחות מאו תום מלחמת ההתשה באוגוסט 1970".⁴⁷

אולם, לדעתו, שורשי טעות זו טמוניים, למעשה, בעבר הרחוק יותר. תפיסתו זו אופיינית למשה דיין מימנה, והוא קיבלה מימיד דומיננטי במחשבת הבתוחנות הישראלית עם התמנותו של דיין לשדר הבטחון.

דיין עצמו מעיד על תפיסתו זו בשחתה גבשה עוד במהלך העצמאות. בראשיו שהעניק לכוכב הביווגראפיה עליון, ש. שבת, תיאר דיין את הרגשותיו לאחר הקרב בדגניה במהלך העצמאות:

"זה עשה עלי רושם כל ימchter. הטיל בצמיח בלילה, כשראייתי שהם השאירו הכל וברחו והחרט בי רושם אדיר. איך בשלשה או ארבעה פגוזים, הם קמו וברחן, ולא ידעו מהחייבים שלהם לא התקפה — כי איש לא עלה על צמתה, ובurbך כבר לא היה או השבתי, אם נוחנים דפקה אחת בפה — הם כולם בורחים כמו צפירים".⁴⁸

מ. דיין אף פעם לא השתחרר מתפיה סתו זו. ש. שבת, יודע למסור גם על "תאורית ההתקומות" של דיין בעת מבצע קדש בשנת 1956 אשר עוררת התנגדות ובוקרת חריפה מצד האלופים לסקוב וזרע.⁴⁹

ש. שבת, כרבים אחרים, הצדק בディי עבר תפיסתו זו לאור הצלחת האמפירית כי הייתה עמדה נסיוון בשלוש מלחמות. חוטר התחשבותו של דיין בצבא

העובדות והאכידות בימים הראשוניים של הקרבות התבגרו, עבר הדרג המדייני לאירועה של "הפעעה ערבית".

הטעות — הערכת יחסיה הכוחות

אין במושג הפעעה כשלעצמם תשובה ממצאה על השאלה מהם גורמי ה"הפעעה". שימוש באבחנות של ג'. הרכבי מאפשר להתגבר על דרישות המומיות. "הערכת מצב ערבי מלחמה" מרכיבי — לדעתו מהערכתה מודעת ומהערכתה בלתי מודעת. לעיתים משפיעת ההערכתה הבלתי מודעת על התנהגות מקבל החלטות יותר מן ההערכתה המודעת.⁵⁰

ג'. הרכבי זו בהערכת המצב הכלול בשתי קטגוריות בסיסיות: א) הערכת ה"יכולת" (Capability) של הצד השני (intentions) ויב) הערכת "כוונותיו" (intention) במונח "היכולת" נכללים האמצעים העומדים לרשות הצד השני והМОונח "כוונה" מופיע את נטייתו, החלטתו או תוכניותיו לפועל.

הכוונה תחשב כאמינה רק אם מניחים כי קיימת יכולת להוציאו לפועל.⁵¹

חת-הערכתה של יכולתו של הצד השני גוררת, על כן, באופן בלתי אמצעי, הטלת ספק באמינותו של כוונתו ולשווין נפש קלפיון, זאת מושם שמי-מושן של הכוונות יכול להסתומים רק בתבוסה צבאית של הצד הנחות.

אם נשתמש במינוח זה, יתרברר כי הפעעה במהלך יום הכיפורים, ניתנת לתאור מאובחן רק כהפעעה (מודעת או בלתי מודעת) מהיכולת של העברים. טעות זאת הביאה לאדרישות לגבי כווי נוחיהם. במובן זה ניתן, לכן, להשתמש במונח "הפעעה" לתיאור ההתרחשויות במהלך מלחמת יום הכיפורים.

כב האנושי של הצבאות המצרי והסורי, אשר נבעו מගיס רכבות סטודנטים בעלי מוטיבציה לאומית חזקה לשורות הצבא.

בקשר לכלי נשק, לא ציפו בצה"ל מראש את כמויות ויעילות נשק הגט. שפورو ביחידות הח"ר, ואת השפעתו של המערכת הצפוף של הטילים נגד מטוסים על הלחימה היבשתית.⁵³ לפחות בנקודה זו הייתה התעלמות מתקני סוף מודדי מטוסים נגד מערכת טילים צפופה.

אחד מהטעויות בהערכת המצרים הייתה כנראה בקשר ליכולת של הפיקוד המצרי לעזר את התקדמות גיסותוי ולא לאכנס למלכודות הצבאיות שהוכנה עבורה.

"האובודבר" מ-14.10.1973 ידוע בספר כי "התוכנית האסטרטגית... הייתה לפ- תות את המצרים להתקרב אל עמדותיהם החזקות של הישראלים באיזור המיתלה והג'די, במרחק 50 ק"מ מתחalle ומחוץ לטוחה של טילי סאם ואוז להתקיפם מן האויר והאגפים. אך המצרים חשו כנראה באסנה זו ולא העזו לחתוך מה- עלה שם הגנה עליהם מטרית הטילים. הם רצו לנחל מלחמת שחיקה".... "הם סירבו להיפתח למלכודות".⁵⁴

קיימת הטענה האומרת כי הערכות צה"ל הוכחו כלא נכונות במישור הטקטטי בלבד, במיוחד הקרב ההתקלתי, כולם, בימי הזמן והמקום, אולם הוכחו שוב נכונות וمبرסנות במיוחד האסטרטגי בהערכת יחסית הכוחות הכלולים.

אולם התפיסה האסטרטגית של מ. דין הוכחה כמוטעית לפחות בשתי נקודות חשובות ומכריעות. נקודת אלו — המוכחות ע"י הצרות אין ספור — גראות לי כבסיסיות בהשקות מ. דין

הערבי, וביחסו הכוחות הבלתי זמינים, נתן את אמותיו השיליליים לראשונה באוקטובר 1973. הקונצפסיה הישראלית התחבשה על כך שהערבים אינם מוכנים בשלב זה ללחמה כוללת עם ישראל, האופzieות למלחמה מוגבלת, נחسمו על ידי ההודעות התחkopות שיישראל תקבע את מימדי המלחמה ואת "כללי המשחק". ככלור, שיישראל יכולה להגיב במלחמה כוללת על כל פעולה מוגבלת. לאחר והערבים אינם מוכנים ללחמה כוללת, הם לא ינסו את כוחם. אם בכלל זאת ינסו או כי שאמיר דין בישיבת המטבח המפורסמת: "רבים בצה"ל אומרים על המצרים הלווי שיבואו...".⁵⁵ שיפר החבר על פי מאמרו של ז. שיף המתבסס על הערכות מקצועיות כי ניתן לפרט את התיבה "חומר הערכה נcona של יחסית הכוחות" הנוגעים בזיהות לשורה שלמה של גורמים.

העתונאי מצין את "הפתחת ערכם של הערבים הונ בתחום הצבאי, הן בת- חום כל הנקם המצויים בידיהם. בין היתר לא הוערכה נcona יכולתם של המצרים לקיים בהצלחה מבצע צליהה גדול ולהעביר אל מעבר לטלעה תוד שעות ספרות מס' דביזיות רגלים ובעקבותיהם דביזיות משוריינות".⁵⁶ למידה הזמן חשיבות ניכרת, כי אם ההערכות על היכולת האופרטיבית הנוכחית, ועל הכוشر הלקוי של המטה המצרי היו מוגבלות, ("יהי יכח להם 48 שעות"), ניתן היה להליץ את הימי המועדים ולגיים את המילואים בקרב הבלימה.

לא הוערך נcona גם כושר הלחימה של חיל הרגלים המצרי ובמיוחד יכולתו להתחזק עם שרiron המסתער עליו.⁵⁷ בין היתר ניתן לקבוע שמערכת הבטחון לא התחשבה בשינויים האיכותיים בהר-

יש לציין רק כי הכוח שהיכולת של משקים נחשלים יותר להסתגל למצבי מלחמה היא גבולה יותר מכולות של משקים מפותחים בהם האיזון הכלכלי הוא עדין יותר ומשוכל יותר.

הכשלון בנקודה השניה בكونצנזיה האסטרטגית של מ. דינן הוכת, כבר לאחר שבוע של לחימה בצוותה בולטת ע"י הזדוקותנו "לרכבת אוירית" האמי-רייאית מול הרכבת האוירית הסובייטית. חולשת זו אף הוגברת לאחר חילופי המשטר בפורטוגל, המדינה הד-אירופית היחידה, החקרה בנאט"ז שאפי-שרה זכות הניה למטוסים מארא"ב בדרכם לישראל.

ניתן לטעון שהמלחמות האחרונות לא שיקפה נכון את יחסיו הכלכליות של הצדדים שתחמודדו. קיימת גם הטענה מרוחקת הלהת כי מלחמה זו, אף יותר ממלחמות קודמות הוכיחה את העליונות הצבאית של ישראל. לחיה זוק עובדה זו מבאים הוכחות, שישעור הפגיעה במטוסים על כל 1000 גיחות ירד למחצית (מ-2 פגיעות ב-1967 ל-0.9 פגיעות ב-1973) ועוד שלמרות נתוני הפתיחה הגורועים — יהיו הטיבות לכך אשר היהו — השיג צה"ל נצחון בשתי הвойחות ורך המעצמות מנעו ממנגו לבש נצחון זה.

אולם הסבר זה אינו נראה לי, שכן לשם הוכחתו האמפירית הכרחית מלא-המה נספთ. כפי שהתרברר מהמלחמות הקודמות, תוצאותיה של מלחמה אף פעמיין גינון נתונות מראש. גם במקרה של מלחמה נוספת יתקיימו כל התנאים שמנתי כגן קיום המעצמות, עדיפותם במשאים, אסקלציה בכלי הנשך וכו' נאים דומים המקשים על ישראל.

כפי סיפקו את הביסוס האסטרטגי להש-קפותיו המדיניות:

א. הערכתו ש"זמן פועל לטובנו", או למיוזר, אינו פועל לרעתנו, ככלומר שהפער האיכותי בין ישראל לבין העربים נשמר וישמר לפחות לת-קופה נוספת של 8–10 שנים.

ב. ההנחה שנייה לבודד את הסכסוך המוקומי בין ישראל לבין העربים מהסכסוך הגלובלי, הנחה זו קשורה בהנחה נוספת האומרת שככל מלהמת בין ישראל לבין העARBים תהיה "מלחמה בזוק", בה ישראלי לא תזדקק לשימוש אמצעי מסיבי בזרות התרבות צבאיות מוגברת או חמה تستטיים לפני שהרומים יצליחו להתערב באופן פעיל.

שתי הנחות אלו הוכיחו מכשילותן זו פעם ראשונה בתולדות המלחמות בה מספר הנפגעים וההרוגים בצלבות הער"ב בים ירד במספרים מוחלטים ויחסים ובצתה"ל עליה²⁴. א. גם בימי מלחמות האביבות בצדדים חלו תמות רות לרעת ישראל והצטמצם הפער באובדן בימי האבסולוטי והיחסי. הרעה שלישית במצבה של ישראל חלה בתחום מקורות המים. מימון המלחמה מהוות נטל כבד יותר לישראל מאשר לארצאות הערביות. בהתחשב עם יכולת הכלכלית של המדינות, מקורות היקולות הכספיים של מלחמה ממו-שכת. מיותר להזכיר כאן על הסמנים הידועים והגולויים, כמו ניצול הכנסות הנפט, והנכונות לשימוש פנים ערבי מוגבר ושימוש סובייטי מול הסיוע האמריקאי אשר אינו בבלתי מותנה בתנאים פוליטיים וככלליים השורדים בארא"ב עצמה.

"גירסת המלכודת" ומפקנות ועדת

אגנט

ועדת אגרנט חקרה את נסיבות פרוץ המלחמה, את המידע בימים שקדמו למלטה במלחמה וכן הערכות והחלטות של הגורמים הצבאיים והאזרחיים המוטמכים לכך בקשר למידע האמור — על ידי כתב הסמכות שנמסר לה ע"י הממי' שלה.⁵⁵

הועדה ישבה 5 חודשים ומעלה וכיידי מה 140 ישיבות ושםעה 58 עדים עד לפטוסם הדוד"ח החלקי בראשית אפריל. בתום ישיבות אלו ואיסוף חומר עובדתי רב הגיעו הועדה למסקנה חד-משמעית בכך ש"פתיחה המלחמה על ידי מצרים וסוריה ביום הכיפורים תשל"ד (6.10.73) בשעה 14.00 בקווין, הפתיעה את צה"ל בוה שעדי לשעות הבוקר המוקדמות של אותו יום לא הערכו הפיקוד העליון של צה"ל וההנאה המדינית של מלחמת כוללת עומדת לפrox, ובבוקרו של אותו יום, כאשר כבר התברר להם שהמלחמה תיפתח, הגה הפיקוד העליון בטעות שהיא תפרוץ רק בשעה 18.00".⁵⁶

המאמר אינו בא לחלק על מימצאו זה. הועדה לא דנה בכוכנות ומונעiem שעשויים למצוא לאחרי הערכה זו, על פי כתב הסמכות שבידיה. כמו כן אני בא לחלק על כך שצה"ל הופתע מהתקדמות מוגעד התקפה המשוערת משעה 18.00, כפי שציפו לה לשעה 14.00. המצרים ותסורים, אכן השיגו הפתעה טקטית ע"י הקדמת ההתקפה במספר שעות או ע"י הטיעית צה"ל לגבי המועד המדויק של ההתקפה. הועדה אינה קובעת קביעה מרוחקת לכת יותר מקביעה זו כי פריצת המלחמה ביום הכיפורים בשעה 14.00 בקי-

רוב הפתיעה את צה"ל. לעומת זאת הועדה שדרה בנסיבות עובדיים והערכות שהיו קיימות הניגנו לחוכחה משפטית, דעתו בעובדה זו במנייעים וסבירות גלויות וסਮויות שהביאו או עשוויות היו להביא להערכתם כפי שהתגבש. מן הרואין לציין גם את גישת הועדה שעל פי הودעתה היא "זורה מאד שלא להחטף לחוכמה של אחר מעשה והשי תדלה לראות את הדברים באספקטריה של המצב כפי שהיה בשעה שההערכות נעשו וההחלטות נתබלו".⁵⁷

מאחר ובאותם הימים לא הרמטכ"ל ולא שום גורם אחר חלקו על ההנחה כי ביכולתו של הצבא הסדיר והיל"ה האoir לבلوم כל מתקפה עד לגיטם המילואים — קבעה הועדה את אשמתו של הרמטכ"ל שהיה אחראי על הצבא הסדיר ועל ביצועיו. אם הערכה זו הייתה מתאימה ביום הראשון של המלחמה, שאלת Ai גיוס המילואים לא הייתה מ"ת עוררת בכלל. ככלומר ההסבר האפשרי להרשעת הדרג הצבאי ע"י ועדת אגרנט, הערכתה שהצבא לא עמד בהספקים שנדרשו ע"י הדרג המדיני שקיבל את החלטותיו על בסיס המידע שהצבא מסוגל לעמוד בכל מצב אפשרי.

כמו כן, אפשר לחלוק על כך שקיימות בכלל אפשרות של התגברות על ה- "חוכמה לאחר המעשה". עובדה היא שבמקרה של הצלחה, מעשים רבים לא היו דורשים צידוק ולא היו נמצאים באור החקירה והורקורים.

כמו כן, איןנו יודעים האם היו בידי הועדה עדויות על ההתbeatאות של מ. דיין בהתייעצות הצבאית-המדינה שהתקיימה ב-3 באוקטובר, ההתbeatאות שבאמתותן איננו מטיל ספק. הועדה מצינה רק כי "בהתיעצות זו הוחלפו דעות על המצב בגבולות ובמיוחד ברמת

כਮוצדקת לאור קביעת הוועדה כי היא אינה מתייחסת אל שר הבטחון "מר משה דיין על פי כישוריו ונסיגנו בתור מי שהיה בעבר בעצמו ראש המטה ה' כלל"¹. לעומת זאת אגרנט מאמר זה מתייחס אל משה דיין, כמו שהוא רמטכ"ל וכאל אישיות מדינית בעלת דעות מגובשות. התייחסות שונה זו מסבירה את השוני בمسקנות מסוימות.

לא מן הנמנע הוא שאין כל אפשרות להגיע לחקר האמת ההיסטורית בדרך של דיון פורמלי בועדת חקירה משפטית ויתכן שחקר האמת ההיסטורית הוא מעבר למסכימות שהוצעו לוועדה שנקה בעו בדיקנות.

לכן, אין לראות סתירה בין ניתוח כוונתו של אישיות זו או אחרת, לבין הממצאים העובדיים של ועדת אגרנט, אלא יש בה רק נסיגן לחתם הסבר לעובי דות אלה ולשבצן בראיה היסטורית — מדינית רחבה יותר.

הגולן⁵⁶. הוועדה מיחשת משקל מכריע לסភירתו של תא"ל שלו "שנסתימה בהערכתה כי אפשרות מלחמת משותפת מצרית-סורית אינה נראה לו סבירה, כי לא חל שינוי בערכותם (של המצרים) את מצב הכוחות בסיני, שהם יכולים ללחוץ להלחם"⁵⁷. הדוח מציין ש"איש מן הנוכחים לא חלק על הערכתו"⁵⁸, נימוקיו של מ. דיין ונימוקי השרים האחרים המניעים הגלויים והlatentים בקבלה ההערכה המודיעינית לא נסקלו ע"י הוועדה — במידה והובעו בכלל לפניה. גישות היסטוריות או הערכות פוליטיות לא שיחקו אף הן תפקיד בගיבוש מסקנות הוועדה.

על הדיון והשבעון החלקי של ועדת אגרנט נמתחה ביקורת ציבורית רחבה ומעמיקה שבחלקה מתייחסת לקביעה קנה מידת שונה לגבי מהדריו ומעשיו של שר הבטחון לעומת התייחסות אל הרמטכ"ל. בקורס ציבורית זו נראתה

הערות

- 1 ועדת החקירה — מלחמת ים הכנפרים דין וחשבון חלקו עמי' 8 (להלן דוח אגרנט), לשכת העתונות הממשלתית, 1974.
- 2 שם, עמי' 7.
- 3 שם, שם.
- 4 שם עמי' 11.
- 5 שם, שם.
- 6 דוח אגרנט עמי' 31.
- 7 ד"ר ש. אהרוןsson, וד"ר דן הורוביץ "אטטרטוגיה של תגמול מפוקר — הדוגמה היישריאלית" מדרינה וממשל, חוברת 1, עמי' 81.
- 8 ש. טבת, משה דיין, ביוגרפיה, שוקן ת"א תשל"ג, עמי' 6–935.
- 9 שם, עמי' 450.
- 10 שם, שם.
- 11 ראה "מערכות" גליון מיום מס' 3–232, נובמבר 1973, עמי' 19.
- 12 דוח ועדת אגרנט עמי' 29.
- 13 הארץ, 8.10.73.
- 14 ידיעות אחרונות 19.5.74.
- 15 דוח אגרנט, עמי' 29.

15	ראה הערת 36 להלן.
16	מ. פلد, "גלו עתונות העולם / מלחמת ים היפאום" 130 ת"א, 1974, עמ' 24, מאמר
17	מאית ואן לאטורי, עתונאי להיפאון פריס.
18	שם, עמ' 32, מאת ק.ס. קארול "נובל אוברברטו".
19	ראה פרסום בהשראת משרד החוץ הישראלי, 12/73.
20	מאמר של אריק רולו — לה מונד, מטור מ. פلد, שם, עמ' 23.
21	מתוך ראיון שהענק לארכנו דהברוגרשראב, כתוב "ניוויל" בקHIR שם, שם.
22	מאמר מאות תיארו ד'ארדן, כתוב "פיגאטו" בدمשך, שם עמ' 25.
23	שם, עמ' 91.
24	ח. ברלב, "מעריב", 9.11.73 "לקח המלחמה".
25	דו"ח ועדת אגרנט עמ' 19.
26	שם, עמ' 15.
27	ש. נקdimon, ידיעות אחרונות — 19.7.74.
28	שם, 12.7.
29	בדיעד יתכן כי הגב' מאיר מרגישה את עצמה כiom כמלכת שול, או כמו שתומנה (manipulated) על כך ירמו דבריה בהודמנויות שונות, ראה גם ש. נקdimon,
30	ידיעות אחרונות 19.7.74: "חו"ץ מנג' כולם היו גברים, הרגילים לעסוק בזבב, ואולם איש לא חשב אחרת, בהתייעצויות אלה לא קם איש ואמר משחו שונה. איש לא קם ואמר "אול' גגייס", ואני האורחות שלא ידעת בדוק מה זה אוגדת, הייתה חיבת לקבול החלטה. הדבר מייסר אותו עד היום הזה".
31	שם, שם.
32	שם, 19.7.74.
33	על פי הידיעות שבידי התכוון דיין לעדר ראשון" נוסף בקפיצה השנייה. אימרה
34	וזוחקת את ההשכה בדבר המלכות שונחת סביב מעבר המיתלה. אולם מהאר ודברים נמסרו ע"י הדלפות, נראה כי הגירה לא למגורי מדוקיקת או שדיין התבטה בחומר דיקנות מוכנות.
35	דברי מ. דיין בועדת עורכיים, "ידיעות אחרונות" 26.12.73.
36	א הנחה זו מתחזקת במיוחד לאור התקדים רבים מלחמת ששת הימים: ב-16 במאי 1967 רוחה בארץ ובעולם ההשערה שכונת נאזר הפגניתה בלבד. יחד עם זאת סוכם על דעת אשכול ושרי הממשלה כי יש להתקונן משום שהכל צפוי והורשות נתונה" וועלולים לגלוש למלחמה. על כן הוחלט להתחיל בגiros מוגבל של המלואים ומול שתי הדיביות המצריות הועבר כח מתאים של צה"ל בנגב למערך הגנתו.
37	ראה: מ. א. גלבוע, שיש שנים — ששה ימים, עם עובד, 1968, עמ' 104.
38	ש. נקdimon, "ידיעות אחרונות" — 26.7.74.
39	דו"ח ועדת אגרנט עמ' 24.
40	דברי ג. מאיר, מערבות, 3, 232, נובמבר 1973, עמ' 9.
41	דברי משה דיין, שם, עמ' 10-11.
42	דברי הרמטכ"ל, שם, עמ' 18.
43	חברי, 10.10.73 (מצוטט ע"י מערבות 3, 232, עמ' 33).
44	הוועספֶת הרכבי, מלחמה גרעינית ושלום גרעיני, משרד הבטחון, ת"א 1968, עמ' 75.
45	שם, עמ' 36-26.

זאב שיף, הארץ	46
שם, שם	47
ש. טבת, שם, עמ' 264	48
ש. טבת, שם, עמ' 459—460	49
ג. שיף, שם, שם	50
שם, שם	51
שם, שם	52
שם, שם	53
מ. פילד, עמ' 91	54
דברים אלה מבוטטים על שיחת עם אחד השרים.	54
דוח אגרנט, עמ' 1.	55
שם, עמ' 7	56
שם, שם	57
שם, עמ' 10	58
שם, שם	59
שם, שם	60
דוח אגרנט, עמ' 28	61

אופיה האידיאולוגי של האליטה הצבאית הישראלית

ר/א חיים ברלב והאלופים יגאל אלון ואחרון יריב) היא בעלת משקל מכריע ב\modelsת, עקב חזוק כוחם הפליטי במפלגה השלטת, מפלגת העבודה.³

העיוון במעטם רב המשקל של הצבא ושל הקצונה המשוחררת מעלה מהפיכה את השאלה האם לא אופיה מהפכota צבאית בישראל, דוגמת המהיפותה כי ידועות במאה האחרונה בעיקר בארץות המפתחות. התשובה לשאללה פשוטית זו ניתנה כבר לא אחת: המבנה המוסדי, התרבותו והאידיאולוגי של החברה ת-ישראלית מחד, ובטיסתו החברתי הרחב צער-על, מבנהו המוסדי ועקרונות של צער-על, מילואים (התבססות על מילואים, מובליות מהירה, שחזור קצינים בגיל צעיר וכיו"ב) עושים אפשרות זו לכמעט בלתי ריאלית.⁴

אולם עידון השאלה מזיב בעיה שיש לה רגלים איתנות במצוות הישראלית, ושיש לחת עלייה את הדעת. במשך 26 שנים קומ המדינה פרשו מצח'ל כמה מאות קצינים בכירים בדרגות אלוף-משנה ומעלה, שלא לדבר על בעלי דרגות נמוכות יותר, לאחר שצברו א-טריבוטים רבים, שאיפשרו להם הדירה היישר לצמרת האליטה המינולית, כל-כלית, פוליטית ואפלו תרבותית-חינוך-בית. האם לא עלולים אנשים אלה, שיש להם אינטלקט ריבודים מובהקים,

השפיעו הריבודית של צה"ל על החברה הישראלית חורגת מעבר לידיו lagiי משקלם של צבאות מערביים אח'רים על חברותיהם. לא רק בשל הדמיון שיש לצבא כ"בית-יוצר של החברה הישראלית החדשה"⁵, ולא רק בשל העובדה שצה"ללקח על עצמו מאוז הקמותו תפקדים חוות-צבאים מובהקים, כמו חינוך, הדרכת מקצועית, התישבות ואפלו שיקום ערביינים, ומילא באופן פחות מניפסטי תפקדים גם בתחום ק-ビיעת מדיניות החוץ של המדינה⁶, אלא בראש וראשונה בשל היותו צינור מושב ביליות לאליטות האזרחות השונות, צייר גור החולך ומתרחב.

דוגמא מובהקת לעליה בתפקיד של צינור זה מהוות הממשלה. שש הממן-שלות הראשונות של ישראל לא כללו אף איש צבא משוחרר. בминистрיה ה-шибיעית, שכונגה בשנת 1955, השתתף הקצין המקצועני המשוחרר הראשון (א-לך משה כרמל). מאז הילך מספר אנשי הצבא המשוחררים ב\modelsת וגדל, עד אשר הגיע לחמשה, בминистрיה ה-16. בминистрיה הנוכחית, ה-17, ירד אמן מספרם לאربעה (עם פרישת רב-אלוף משה דיין) אולם משקלם הפליטי עליה לעין שיעור. ראש הממשלה עצמו הוא רב-אלוף במילואים, וקבוצת הקצינים המשוחררים (בנוספ' לר/א יצחק רבין,